

Enkele woorden bij mijn 40 jarig jubileum

Beste mensen,

Afgelopen zondag werd ik getroffen door de lezing uit het evangelie. Die bracht me terug bij een sabbat. In het evangelie van afgelopen zondag hoorden we Jezus tegen Simon zeggen: Jij bent Petrus, en op jou, Rots, zal ik mijn Kerk bouwen. En dat is gebeurd, letterlijk en figuurlijk. Letterlijk in de grote St Pieterskerk boven zijn graf, en figuurlijk doordat op het zendingswerk van Petrus en zijn opvolgers de Kerk is gebouwd.

In 1999 mocht ik op sabbatverlof. Ik was te voet van Padua naar Assisi naar Rome gegaan. Het was goed om eerst bij Antonius langs te gaan. Wat kun je niet allemaal kwijt raken in het kerkewerk (goede moed, fitheid, stukjes geloofsleven) – en het was bijzonder om bij het graf van Franciscus te zijn, die aansprekende inspirator in werk en leven en zorg voor de aarde. Maar het meest geraakt werd ik bij het bezoek aan Petrus. Onder de St Pieter, in de scavi, heel dicht bij de plaats waar Petrus begraven was, voelde ik me verbonden met de bronnen en de fundamenten van de Kerk. Het was een verlangen geweest in de sabbat om die verbondenheid te verdiepen – en ik mocht voelen hoe de grote geschiedenis van de Kerk ook mij omvat en hoe ik me thuis weet in de Kerk.

Thuis in de Kerk. Het zaadje daarvoor werd al vroeg in mijn leven geplant, in het gezin waarin ik mocht opgroeien, in het geloof van mijn ouders, in de deelname aan het kerkelijk leven die voor mij als vanzelf ook gestalte kreeg in meedoen als misdienaar en acoliet.

Het zaadje kreeg zon en regen tijdens de middelbare school, een school in Franciscaanse traditie en ook de school waar Harrie Brouwers, kapelaan in de naburige parochie, godsdienstles gaf. Hij was heel naturel pastor en catecheet, met een groot gevoel voor wat mensen beweegt en een heel natuurlijke wijze om mensen te openen voor het grotere geheel dat ons omvat. Hij werd vriend, ook voor Jos en onze kinderen en kleinkinderen. Zijn voorbeeld bracht het in het hart geplante zaadje tot een plantje, dat verlangde naar verdere groei.

Dat bracht me naar de HTP, de universitaire opleiding voor Theologie en Pastoraat in Heerlen. In theologie en menswetenschappen ging een wereld open, die ik indronk. Veel docenten van de HTP stonden zelf in een parochie – zij gaven niet alleen kennis van hun vak door, maar vooral ook de liefde voor parochieleven en pastoraat. Aan het einde van de opleiding wist ik dat ik in een parochie wilde werken. Die beleving werd bevestigd toe ik tijdens het (vaak saaie) werk van het schrijven van de scriptie ervaring mocht opdoen in een Franciscaner parochie in Maastricht.

Op de HTP kwam ik Nico Nooren tegen, de benoemingenadviseur van bisschop Ernst. Voor hem was de HTP als een visvijver waar hij studenten wees op het bisdom Breda. Ik liet me graag door hem vangen. Hij was het eerste contact met dit bisdom, en voor mijn vrouw en mij voelde het als een veilig en vertrouwenwekkend contact, dat de jaren door bij ons bleef. Het voelt als bijzonder dat de functie die hij vervulde later aan mij werd toevertrouwd. Daarom is de afbeelding op de uitnodiging voor deze middag kostbaar. Het is een prent van Paulus van Thebe, een woestijnheilige. Ik kreeg hem uit de nalatenschap van Nico Nooren, via een andere Paulus, niet van Thebe, maar van Bergen op Zoom, zodat ze nu niet alleen vertelt van de band met Nico maar ook van de rijke vriendschap met Paul.

Ik werd benoemd in de Lambertusparochie in Etten-Leur. Het was wel een avontuur. Jos en ik hadden door het bisdom gereisd, om kennis te maken met Zeeland en West Brabant. Als we maar niet in Etten-Leur komen had je nog gezegd, Jos, niet omdat die plaats niet aansprak – we waren er niet geweest, maar een studiegenoot uit de Cios kwam daar vandaan, en dat klikte niet zo.

Wij toch naar Etten-Leur, bij pastoor Ton Oonincx, en bij Zus Gobbens, die voor de huishouding zorgde. 'Ik hem aangenomen' zei ze altijd, want ze had na het kennismakinggesprek met Ton Oonincx gezegd: 'Neem die maar, da's een goei jong'. Zus was voor ons in ieder geval ook goed, ze hielp vaak en graag met oppassen. En Etten-Leur bleek een goede woonplaats voor een jong gezin, en de Lambertusparochie een hele mooie parochie om eerste werkervaringen op te doen. Ik voelde vertrouwen van Ton Oonincx. Samenwerking tussen de Etten-Leurse parochies kwam op gang, waar Wim Tobé vanuit het regionaal pastoraal team in Etten-Leur aan trok. Hij was de eerste pastoraal werker in ons bisdom, en later de eerste diaken. En vele jaren later is hij nog steeds fit en vitaal, en geeft hij belangrijke ondersteuning voor parochies die menskracht voor uitvaarten te kort komen... Het team Boven de Schelde weet er van mee te praten!

Werken in de parochie beviel me goed. Ik vond alle kanten van het pastoraat aantrekkelijk - individuele zielzorg, groepswork, liturgie, catechese. Ik was ook wel een beetje omnivoor, denk ik, die graag aan veel participeerde.

Het was niet helemaal onbekommerd. Collega Ton werd ernstig ziek. Ik wilde aan te veel verwachtingen voldoen, liep tegen mijn eigen grenzen aan en moest een time-out nemen. En het was ook telkens een uitdaging hoe werk, zorg voor gezin en partner zijn zich goed konden verhouden. Jos had veel begrip als nabijheid nodig was bij ziekte of overlijden, maar dat vele vergaderen... dat was wel eens dingetje tussen ons, en nog ...

In die eerste jaren in Etten-Leur mochten we de moeder en vader worden van Marieke en Jorien. Wat een geluk was daarmee gemoeid - naast natuurlijk ook alle andere dingen die je als ouders tegenkomt - en toen zij zelf kinderen kregen voegden Benthe en Bas, en Anne en Mats daar nog heel veel vreugde en zegen aan toe.

Ik kreeg andere taken in Etten-Leur: zorg voor het regionaal team, en parochiepastoraat in de H Hartparochie. Werken met een pastoraatsgroep gaf voldoening, en ook het ontwikkelen en uitvoeren van kindercatecheseprojecten. Voluit en vitaal parochieleven was het - 'nog' moet je erbij zeggen; want de deelname aan het kerkelijk leven raakte onder druk. Het riep de vraag op vanuit welke bezieling we activiteiten verzorgden en welk verlangen we wilden wekken in mensen. Waarom doen we wat we doen? Vroeg het niet een sterker verwoorden van de gelovige inspiratie en sterker bewustzijn van de eigen identiteit? Of, in de woorden van bisschop Ernst: Hoe kan de parochie sterker een milieu van geloof worden...

Het waren vragen die ook in de parochies van Breda-West meededen, waar ik teamlid en teamleider werd. Zorg voor coördinatie en beleidsontwikkeling - en voor uitvoerend pastoraat. Een mooie activiteit was het lectorencafé, een maandelijks instuif voor lectoren rondom de zondagslezingen. Als vanzelf kregen geloofsgesprek met een vrij persoonlijk gebed daarin een rol. We hadden het niet verzonnen, maar kregen het als het ware aangereikt - en het was weldadig. Geloofsgesprek als verbindende start van een vergadering of bijeenkomst. Een bouwsteen voor kerkopbouw die te vaak ook weer ondersneeuwde.

Ik mocht me bekwamen in kerkopbouw bij Luce, met Paul Verbeek en Ria van Oorschot. Wat we leerden - naast aandacht voor veranderingsprocessen en waarderend opbouwwerk: telkens in beeld houden wat het primair proces is, waar het in de parochie om gaat: dat het evangelie wordt doorverteld, dat het geloof van de kerk wordt gevierd en geleefd en dat mensen in woord en daad mogen beleven dat God ons het goede gunt. Bisschop van den Hende zei heel puntig waar het in de parochie om gaat: met het geloof voorop!

In het dekenaat Zeeland werd ik coördinator naast deken Paul Verbeek. We verhuisden naar Middelburg - een fijne stad in een mooie omgeving. Voor mij was het dekenaal werken een voortzetting van de zorg voor parochieleven, nu als intermediair tussen bisdom en parochies of tussen bisschop en

pastorale teams. Bevorderen van de samenwerking, oog voor welzijn en het goede functioneren van collega's, oog voor wat in mensen leeft - ook in de ziel. Ik kreeg een opdracht in het traject van de 1000 gezichten en mocht bijdragen aan de ontwikkeling van parochies en teams in hele bisdom.

Intussen werd de bisdomorganisatie aangepast. Dekenaten gingen en vicariaten kwamen. Ik deed er in mee als gedelegeerde voor kerkopbouw en droeg in Roosendaal mee zorg voor het pastoraal team en parochiepastoraat, en kon zo dicht bij het geloofsleven blijven.

De collega's in de vicariaten waren een hecht team: het vico met Paul, Egbert en Annemiek, en de ondersteuning van José, later Linda, en Marjan. Verbindingsofficieren tussen wat in parochies leefde en wat vanuit het bisdom werd aangereikt. Toen werd Annemiek ziek en moesten we afscheid van haar nemen - een scheur die we diep voelden. Haar taak voor benoemingen werd aan mij toevertrouwd - de functie die Nico Nooren 40 jaar geleden vervulde.

Vanuit vicariaten en bisdomstaf was het vertrouwvol werken met besturen en collega's in de parochies, horen en delen van wat goed ging en wat meer moeizaam was. Sonderen en stimuleren. Touwtjes aan elkaar proberen te knopen en steeds vaker merken dat de touwtjes te kort werden. Konden we wel doorgaan op de bekende werkwijzen en wegen - maar hoe moeilijk is het om los te laten wat vertrouwd is, wat je kent, wat veilig voelt.... Bisschop Liesen wees een nieuwe weg, naar een meer missionaire kerk. Laten zien waar we voor staan, Wie ons ter harte gaat, waar we in geloven - en daar zo aantrekkelijk van getuigen dat mensen nieuwsgierig worden en mee willen doen. Zijn missionaire visie werd onderlegger voor een nieuwe ordening in het bisdomkantoor en werd de impuls voor nieuwe aanzetten in het parochieleven. Vanuit het bisdom werk ik er graag aan mee - en het is fijn om in het pastoraal team Boven de Schelde ook dicht bij het uitvoerend pastoraat te blijven.

Ik trek - in reflectie op de veertig jaar arbeid als pastoraal werker in het bisdom - enkele lijnen.

De eerste mag duidelijk zijn. Het zaadje van het thuis voelen in de Kerk is uitgegroeid. Ik voel me op mijn plaats in de grote gemeenschap van de Kerk, en ik voel verbondenheid en respect met en voor al die parochianen, bestuurders en beroepskrachten die het parochieleven gestalte geven. Van harte werk ik daar aan mee. Thuis zijn in de Kerk. Kerk komt van het griekse woordje Kuriakè: van de Heer: de mensen van de Heer, die als leerling van Jezus zijn weg willen volgen. Mensen van de Weg.... de eerste beschrijving van christenen. Ik weet me onderweg op die weg en het voelt goed om met medereizigers op die weg het hart te openen voor wat God ons gunt, en daaruit te leven. Uit geloof te leven. Met vertrouwen. Als we toch naar griekse woordjes kijken: het griekse woordje 'pistis' betekent zowel geloof als vertrouwen. Geloof leeft bij mij vaak op die basis van vertrouwen - van weten dat je gedragen bent, dat God het goede gunt. Ik herken ook wel de manier waarop mijn vader geloof en vertrouwen voorleefde.

Thuis in de Kerk - als een vis in het water. Maar het water is veranderd in de voorbije veertig jaar. Van de grote volkskerk is weinig over - maar in ons hart leeft ze nog vaak als referentie en als verlangen. Toen ik begon als pastoraal werker was duidelijk dat we als kerk in een andere tijd aan het komen waren - maar je kon er nog langs heen werken en leven. Onontkoombaar is dat voorbij. De samenleving is seculier geworden. Als gelovigen kunnen we ons verwant voelen aan het joodse volk dat in Babel in ballingschap was. Hoe houd je in een vreemde cultuur je eigen overtuiging en idealen in stand? De profeet Jeremia hield hen voor: ga voluit wonen en leven in die vreemde stad, en bid voor die stad, want haar bloei is ook jullie bloei. Behoed en behoud je eigen identiteit - maar leef ten volle in de tijd en op de plaats waar je geplant bent - trek je niet terug in een vesting. Laat zien wie je bent en wat je ter harte gaat. Zo kun je missionair zijn, en in de samenleving van betekenis zijn, en in wat je doet en nalaat laten zien wat God aan goedheid gunt, wat Hij van ons vraagt in goede zorg voor medemensen en voor de schepping... Doe dat aantrekkelijk. Dan kunnen we mensen aantrekken. Werven doe je door aantrekkelijk te zijn.

Het vraagt om een bewustzijn van onszelf als gelovige - als mensen op de weg - als leerlingen en vrienden van de Heer.

Het vraagt om identiteit. Wie ben ik als gelovige. Ik denk dat de missie naar buiten niet kan zonder de missie naar binnen - zonder te werken aan beleving, verwoording en verdieping van het geloof. Geloofsgesprek, geloofsverdieping, bevorderen van een cultuur van gebed - we hebben het nodig om met fierheid en met compassie ons getuigenis in de samenleving te brengen. Als gelovige alleen is dat bijna niet te doen. Twee - aan - twee op pad gaan. En ook die twee mogen zich thuis voelen in een groter verband.

De missionaire visie wordt oa gevoed door James Mallon. Zijn thuisraken in de kerk vond plaats via deelname aan een nieuwe beweging, waar meer dan in het oude parochieleven hartelijkheid en verbondenheid werd beleefd. Dat je ook thuis mag zijn - dat je gekend wordt en dat je kan delen wat je ter harte gaat... In een grote groep is dat minder makkelijk te realiseren dan in kleine groepen. Het bevorderen van kleine geloofsgroepen - waar ontmoeting en geloofsgesprek vanzelfsprekend zijn - is van belang voor de toekomst van het geloofsleven. Het is ook een wijze van presentie van de Kerk en van de parochie in gemeenschappen waar we afscheid moesten nemen van het kerkgebouw. Gelovigen kunnen heel goed samen komen 'in een of ander huis' om naar elkaar om te zien, met elkaar te bidden, en gesterkt en bemoedigd de taak in de samenleving te hernemen. Ik doe er graag aan mee.

En dat mag ik al veertig jaar als pastoraal werker doen. Dat zegt iets over mij - en ook over de functie. De pastoraal werker kwam ruim 50 jaar geleden in beeld als pastorale beroepskracht. Ze bracht variatie in pastorale teams. Als je naar de instroom op de universiteit kijkt dan zie je nauwelijks nog studenten die zich op de functie van pastoraal werker voorbereiden. De tijd brengt verandering. Maar blijvend is het inzicht dat pastorale teams gebaat zijn met een gevarieerde samenstelling, mannen en vrouwen, gewijde ambstdragers en anderen die met toewijding hun talenten geven in het werk voor de kerk. Zo geven ook de teamassistent en de pastoraal projectmedewerker daar kleur en betekenis aan. En in de missionaire teams die gevormd worden brengen kundige en betrokken parochianen hun geloof en inzicht in naast de beroepskrachten. Het helpt om de Kerk veelkleurig en levendig te houden.

Ik moet gaan afronden. Bij de voorbereiding dacht ik: ik heb veel te veel woorden, - en toen ik ging inkorten werd het alleen maar langer...

Thuis in de Kerk: het kan alleen maar ook doordat er het thuis is met Jos, met onze kinderen en hun partners - en met onze kleinkinderen. Dat voelt telkens als de eerste roeping (ook al concurreert die nogal eens met de arbeid.). Ik voel me dankbaar voor alle liefde en verbondenheid en ondersteuning. Die strekt zich ook uit naar het gezin waarin ik mocht opgroeien - het voorbeeld en de liefde van mijn ouders, de goede band met mijn zussen en broer.

Dankbaarheid is er voor de bisschoppen van Breda van wie ik telkens vertrouwen en bemoediging kreeg, voor de collega's in parochies en in het bisdomkantoor met wie de samenwerking goed en genoeglijk was en is: dank voor al jullie collegialiteit en vriendschap; voor de velen die ik in parochies tegenkwam als bestuurslid, als medegelovigen, als vrijwillige medewerkers. Dank voor alle verbondenheid en de gedeelde beleving dat we metgezellen zijn op de weg van de Heer.

En dank aan Hem voor alle zegen en kracht die ik mocht ervaren.

Geerten Kok
1 september 2023